

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
кафедра соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 300-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

ХАРКІВ – 2022

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(протокол № 11 від 16.11.2022 р.).*

Редакційна колегія: Васильєва М.П. – доктор педагогічних наук, професор;
Романова І.А. – доктор педагогічних наук, доцент;
Шеплякова І.О. – кандидат педагогічних наук;
Штанько М.О. – ст. лаборант кафедри.

Автори опублікованих матеріалів відповідають за підбір, точність і достовірність наведених фактів, правильне цитування джерел, власних імен та інших відомостей. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди, 21.10.2022 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 225 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2022.

Знобей О.В. СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	92
Кабусь Н.Д., Чернушенко А.В. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	94
Клевака Л.П. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАНОК ПОЛТАВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ШЛЯХЕТНИХ ДІВЧАТ.....	98
Кожина С.В., Размолодчикова І.В. ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: ПСИХОСОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	103
Коловоротна Н.А. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРИТ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї.....	106
Костіна В.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	109
Кошова-Куклішина Л.С., Денисюк О.М. ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	113
Ладоня А.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї.....	115
Лейба А.Р. ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	117
Лобанова А.С., Скочинська-Прокопович Б. СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЖИТТЄЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ, ПІДЛІТКІВ ТА МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	119
Макар Л.М. ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	122
Манжарова О.О. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІКТ.....	124

цілеспрямоване виховання особистості, формування її спрямованості; систематична ефективна профорієнтаційна, соціально-педагогічна діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі.

Отже, проблема професійного самовизначення – це, насамперед, проблема особистісного і соціального розвитку суб'єкта соціальної дії. Майбутній фахівець повинен бачити свою професію в усій сукупності її широких соціальних зв'язків, знати пропонувані до неї і її представників вимоги, розуміти зміст і специфіку своєї професійної діяльності, орієнтуватися в колі професійних задач і бути готовим вирішувати їх в мінливих соціальних умовах. А відтак, усі необхідні професійні знання про майбутню професійну діяльність, норми поведінки, ціннісні орієнтири, ідеали і внутрішні структури особистості формуються у процесі професіоналізації особистості [3, с. 86].

Список використаних джерел:

1. Вітковська О.І. (2002). Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2002. 21 с.
2. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери [монографія] / авт. кол. Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко; упор. І. Лисоконь. Кривий Ріг: КДПУ, 2022. 169 с.
3. Погрібна В.Л. С. Соціологія професіоналізму : монографія. Київ : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2008. 336 с.
4. Размолодчикова І.В. (2011). Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. На здобуття наук. Ступеня канд.. пед. наук : 13.00.04 /Размолодчикова Іванна Вікторівна. – Кіровоград, 2011. 263 с.

Коловоротна Н.А.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

У сучасних умовах економічної, політичної та соціальної нестабільності існування та розвитку нашої держави дуже важливою є проблема соціального сирітства. Піклування про таких дітей покладено на різноманітні соціальні інституції. Натомість, є визнанням той факт, якщо не існує можливості для дитини жити з рідними батьками, найкраща альтернатива - прийомна сім'я. Тільки ця форма влаштування дітей-сиріт може створити найкращі умови для їх соціального виховання та всебічного розвитку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою сирітства, соціально-психологічним розвитком дітей-сиріт, умовами їх успішної соціалізації займалися Л. Артюшкіна [1], А. Полянничко [1], В. Яремчук [10], соціальну адаптацію дітей-сиріт розкрито в студіях Г. Бевз [2], К.Хлебцевич [9], особливості соціальної адаптації дітей-сиріт в умовах прийомної родини висвітлено в дослідженнях Т. Приходько [5], Я. Раєвська [7].

На основі аналізу наукових праць Л. Артюшкіна [1], А. Полянничко [1], В.Яремчук [10], ми вважаємо, що дитина-сирота – це дитина, яка тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок смерті або загибелі біологічних батьків.

Аналіз розвитку психолого-педагогічних особливостей дітей-сиріт свідчить про те, що втрата батьків призводить до тяжких наслідків становлення маленької особистості [3]. Умови життя дітей-сиріт характеризуються регламентованістю та обмеженим комунікативним колом, відсутністю можливості вільного спілкування. Довготривале незадоволення основних потреб (безпеки, уважного ставлення, турботи, емоційних контактів) може призвести до виникнення так званого феномену «сирітської хвороби», яка з часом може стати причиною значних фізіологічних, психічних та соціальних проблем. Можна зробити висновок, що тільки сім'я як найкраща форма влаштування, здатна забезпечити задоволення основних потреб дитини, надавати стимули для її подальшого розвитку, створювати стабільну атмосферу.

Відповідно до Закону України “Про охорону дитинства” прийомна сім'я - це сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1-го до 4-х дітей на виховання та спільне проживання [6].

Метою створення прийомних сімей є забезпечення належних умов для виховання в сімейному оточенні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Прийомні діти влаштовуються в сім'ю до досягнення вісімнадцятирічного віку або до закінчення навчання у професійно-технічних чи вищих навчальних закладах, але не пізніше досягнення ними 23-річного віку.

Із приходом дитини у сім'ю досить важливим етапом у налагодженні стосунків між батьками та дітьми, а також подальшого життя є процес соціальної адаптації.

Узагальнення результатів проведеного аналізу наукових джерел (Г.Лемко[4], К. Хлебцевич [9]) дозволило визначити *соціальну адаптацію* дітей-сиріт у прийомній сім'ї як різновид соціальної адаптації особистості, що являє собою складний процес пристосування дитини до умов сімейного життя, формування адекватної системи стосунків із прийомними батьками. Результатом процесу соціальної адаптації є *адаптованість* особистості дитини як ступінь її пристосування до умов сімейного життя та сформованість адекватної системи стосунків із прийомними батьками.

На основі аналізу наукових праць Т. Приходько [5], Я. Раєвська [7], О.Федорова [8] схарактеризовано фактори, які впливають на соціальну адаптацію дітей-сиріт у прийомній сім'ї:

- по-перше - це умови життя, які надаються в новій сім'ї, що сприяють розвитку та вихованню дитини;
- по-друге - це професійні уміння та особистісні якості прийомних батьків,
- по-третє - це шкільне життя дитини, яке займає досить багато часу та формує у неї комунікативні якості.

Проаналізувавши фактори, які впливають на успішну соціальну адаптацію дітей-сиріт в умовах прийомної сім'ї, визначаємо особливості цього процесу:

- врахування індивідуальних рис як самої дитини, так й прийомної родини;
- вивчення біологічної спадковості та соціального досвіду дитини до входження її в прийомну сім'ю;
- індивідуальна, загальна, матеріальна, фінансова та правова підтримка з боку держави [7].

Таким чином, процес соціальної адаптації дітей-сиріт є особливо важливим, адже коли дитина потрапляє в нові умови життя, вона може бути психологічно не готова до різких змін. Тому діти, які влаштовані у прийомну сім'ю потребують компетентної допомоги з боку соціальних фахівців та прийомних батьків щодо їх успішної соціальної адаптації у сімейному оточенні.

Список використаних джерел:

1. Артюшкіна Л.М., Полянничко А.О. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально правовий аспект): монографія. Суми: Сум ДПУ, 2002. 268 с.
2. Бевз Г. Соціальна адаптація прийомних батьків у контексті замісної опіки над дітьми. *Українознавчий альманах*. 2014. Вип. 15. С. 173-176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2014_15_55 (дата звернення: 27.09.2022).
3. Капська А.Й., Пеша І.В. Соціальний супровід різних категорій сімей і дітей. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 241 – 257.
4. Лемко Г. Соціалізація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах прийомної сім'ї. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 8-9. С. 223-225.
5. Приходько Т. В. Особливості соціально-психологічної адаптації дитини-сироти до життя у прийомній сім'ї. 2010. С. 2-5. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2010/3/15.pdf>. (дата звернення 30.09.2022 р.).
6. «Про охорону дитинства» Закон України №2402 від 26.04.2001 р. Веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення 27.09. 2022).

7. Раєвська Я. М. Особливості соціально-педагогічної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у прийомній сім'ї та школі. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 431-434. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(6\)_110](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(6)_110). (дата звернення: 30.09.2022).
8. Федорова О. В. Проблеми адаптації дитини у прийомній сім'ї. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2013. №. 2. С. 196-199. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2013_2_33. (дата звернення: 29.09.2022).
9. Хлебцевич К.В. Соціальна адаптація дітей-сиріт засобами фізичного виховання і спорту: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2007. 21 с.
10. Яремчук В. В. Феномен соціального сирітства як наукова проблема. *Вісник психології і педагогіки ПНУ ім. В. Стефаника*. 2010. № 15. С. 7-10.

Костіна В.В.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Важкі події, що зумовлені військовою агресією Росії, вплинули на всі сфери життя нашого суспільства і актуалізували потребу у підготовці фахівців соціальної галузі до опанування нових шляхів та засобів соціально-виховного впливу. Затяжний етап перебування у межах військового стану зумовив значне зниження життєвого потенціалу населення та зростання запитів на соціальну підтримку і соціальну допомогу в середовищі різних соціальних осередків взагалі та осіб з особливими освітніми потребами зокрема. Останнім часом значно зменшилися можливості інклюзивно-підтримуючих осередків у містах тимчасово окупованих територій та місцях, які знаходяться поблизу бойових дій, що сприяє значному зниженню зовнішніх підтримуючих чинників оточуючого середовища та додає додаткове навантаження на фахівців соціальної галузі в сучасних умовах й потребує їхньої спеціальної підготовки.

Аналіз наукової літератури[1;3;4,5] та практики надання соціальних послуг населенню показав, що постраждалі від військових конфліктів є особливою групою клієнтів, які мають з одного боку специфічні загальні соціальні проблеми, а з іншого - вирізняються особливостями, залежно від їхнього місцезнаходження та умов конфлікту. Цілком поділяємо позицію Т. Семигіної та Т. Палієнко, що «війна та військові конфлікти є серйозними травмуючими чинниками для особистості та може зумовити розвиток таких